

TESTAMENTEN EN UITERSTE WILSBESCHIKKINGEN

1. Inleiding:

Vermogensplanning is in. Elke burger zit met vragen over de planning van zijn vermogen. Hoe gaan we het vermogen overdragen, zowel tijdens het leven maar ook bij overlijden.

Een goede planning zorgt voor gemoedsrust. Eerst goed nadenken wat U precies wilt, wie krijgt wat, wanneer, hoe en onder welke voorwaarden.

De verdiende rust komt in zicht. Hopelijk kunt U er nog lang van genieten. Alle planning ten spijt hebt U wijselijk nog een deel van het vermogen voor Uzelf gehouden.

Toch wilt U ook hiervoor een regeling treffen, die dan moet ingaan na uw overlijden. Een testament is hiervoor vaak noodzakelijk.

Het opmaken van een testament stelt U best niet uit tot aan uw pensioen.

Een belangrijk onderdeel van een zorgvuldige planning is steenvast een testament. Ook al geldt het maar als een soort vangnet voor wat niet of niet voldoende is geregeld. Er kunnen omstandigheden zijn waarvoor een testament strikt noodzakelijk is.

Bijvoorbeeld:

- a) spreiding van erfenisrechten
- b) om de echtgenoot van wie U gescheiden leeft te onterven.

2. Bepaling:

Een testament is een beschikking waarbij een persoon "erflater" genoemd ten behoeve van een of meer personen (fysisch of rechtspersoon) over de geheelheid of een deel van zijn goederen beschikt tegen de tijd dat hij er niet meer is.

De bevoordeligde wordt "legataris" genoemd

De uitwerking van die beschikkingen zal dan slechts plaats hebben op de dag van overlijden van de erflater.

Het is een geschrift dat de laatste wilsbeschikking van de erflater bevat. Het is essentieel dat de erflater onttrokken wordt van de invloed van andere personen, zodat hij alléén en volledig vrij kan beschikken.

Het testament waarbij twee of meer personen, doorgaans echtgenoten, op éénzelfde blad uiterste wilsbeschikkingen maken, is volstrekt nietig.

3. Soorten testamenten:

Ons Burgerlijk Wetboek voorziet drie vormen van testamenten:

- a) het eigenhandig testament of olografisch testament
- b) openbaar of authentiek testament
- c) Internationaal testament

Eigenhandig testament.

Is een geschrift dat de testator zelf geschreven heeft in één of meer exemplaren, waardoor hij zijn laatste wil te kennen geeft.

De minimumvereiste zijn eenvoudig en strikt. De tekst moet volledig door de erflater zelf op een blad papier geschreven zijn (dus niet getypt). Er mag dus geen ander handschrift op voorkomen, wat dikwijls gebeurt, (de handtekening van getuigen).

De intentie om een testament te maken moet duidelijk blijven. De inhoud van de laatste wilsbeschikking moet klaar zijn en liefst voor geen dubbele interpretatie vatbaar. Het testament draagt een datum en moet ondertekend zijn. De datum is belangrijk omdat steeds het laatste testament in aanmerking moet worden genomen.

Een door de erflater opgemaakt testament is en blijft een geldig testament.

Notarieel testament.

Wellicht meest gekende vorm van testament is een notarieel (authentiek) testament. De erflater verschijnt voor een notaris in aanwezigheid van twee getuigen en dikteert zijn testament aan de notaris in bijzijn van de getuigen. Nadat de notaris het testament geschreven heeft dient de erflater het te tekenen samen met de getuigen en de notaris.

Daarom noemt men het ook “openbaar testament”

Internationaal testament.

Het internationaal testament wordt door de erflater zelf gemaakt, maar het moet niet eigenhandig geschreven zijn, het mag getypt worden. De handtekening van de erflater is natuurlijk essentieel.

Het testament wordt in een omslag gestoken, dichtgeplakt en verzegeld. De erflater biedt de omslag aan bij de notaris, die in het bijzijn van twee getuigen melding maakt van een akte van “superscriptie”. Hierin wordt gezegd dat de erflater op gemelde dag en uur voor de notaris verscheen om in het bijzijn van twee getuigen te verklaren dat de omslag zijn testament bevat.

Een eigenhandig testament is aangewezen voor die personen welke om de haverklap hun laatste wilsbeschikking veranderen.

Een internationaal testament kan een ideale vorm zijn voor een doofstomme.

Een authentiek testament biedt, behoudens de kosten voor het opmaken, niets dan voordelen; praktisch onaanvechtbaar, geen kosten na het overlijden, juridisch in orde.

Bij een eigenhandig testament zijn er geen kosten, maar na het overlijden van de erflater moet het neergelegd worden onder de minuten van een notaris, een afschrift moet overhandigd worden aan de Voorzitter van de Rechtbank, inbezitstelling dient uitgesproken, dus heel wat kosten erna.

Centraal Register der Testamenten

Eigenhandig geschreven testamenten worden niet altijd veilig opgeborgen, of soms te veilig, zodat het niet gevonden wordt of bij het overlijden in verkeerde handen van een “onterfde” erfgenaam belanden. Zulke onvoorziene omstandigheden

kunnen worden vermeden door het eigenhandig testament te deponeren bij een notaris, die het op zijn beurt het bestaan zal mededelen bij het CRT te Brussel. (niet de inhoud)

Door het bestaan van een testament kenbaar te maken beperkt men het risico dat het onbekend blijft en vereenvoudigt men de opsporing ervan na het overlijden van de erflater.

Ook in het Registratiekantoor kan men het bestaan van een testament en dan voornamelijk een notarieel testament terugvinden.

4. Inhoud:

“Mijnheer de notaris.. ik kom mijn testament maken maar ik wil niemand onterven”.

Dit kan niet. Een testament maken wil zeggen aan iemand iets onttrekken om het aan anderen te laten.

Men onttrekt iets aan de wettelijke erfgenamen, familieleden die zouden geërfd hebben indien er geen laatste wilsbeschikking zou zijn.

vb. broers en zusters zijn allen aanwezig bij de opening van de koffer in de bank in huur gehouden door hun overleden broer en wachten met spanning wat hun overleden broer zou nagelaten hebben. Zij waren de wettelijke erfgenamen van de overledene. De koffer gaat open en bovenop een pak waarden ligt een gesloten omslag met zijn testament. Iedereen ontgoocheld naar huis; de overledene had alles nagelaten aan “Veewyde”. een vzw die zich het lot van dieren aantrekt.

In een testament kan de erflater beschikken over alles of een deel van zijn goederen ten voordele van één of meerdere personen.

Het kan gaan om:

- een beschikking over een bepaald goed (mijn huis, mijn boeken, een som geld) dat aan een bepaalde persoon wordt vermaakt; dit noemt men een bijzonder legaat

- een beschikking over een deel van de nalatenschap :mijn neef krijgt al mijn meubels, mijn tante krijgt het vruchtgebruik over al mijn huizen.. dit is een legaat onder algemene titel

- een beschikking over de hele nalatenschap aan één of meer personen; mijn broer en mijn zuster krijgen alles... dit is een algemeen legaat.

De inhoud van een testament zou kunnen zijn:

“Dit is mijn testament”

“Ik die teken bekwaam en gezond van geest, verklaart mijn testament te maken als volgt”:

“Ik herroep alle voorgaande testamenten en uiterste wilsbeschikkingen die ik zou kunnen gemaakt hebben mij houdende aan dit testament als mijn laatste wil.”

“Ik geef aan

“Aldus eigenhandig geschreven, gedagtekend en genaamtekend, te Zwevegem, op 29 maart 2006”

handtekening

5. Bekwaamheid:

Zoals voor alle rechtshandelingen moet de erflater op het ogenblik van het maken van zijn testament bekwaam zijn. Dit is in het bezit zijn van zijn verstandelijke vermogens en van zijn vrije wil.

De testator moet gezond van geest zijn en volledig handelingsbekwaam.

Een minderjarige van zestien jaar kan bij testament beschikken over de helft van de goederen waarover hij als meerderjarige zou mogen beschikken .

Is de erflater gehuwd, dan heeft dat gevolgen voor de testeervrijheid.

Hebben de echtgenoten bijvoorbeeld een contractuele erfstelling in een huwelijkscontract opgenomen, dan zal de testator niet langer kunnen beschikken over wat hij aan zijn echtgenote heeft vermaakt.

6. Testament en successieplanning:

Is een testament fiscaal oninteressant omdat er successierechten verschuldigd zijn? Neen. Ook met een testament kunt U een fiscale optimalisering tot stand brengen. Dat doet U met een restlegaat, een duolegaat of een ik-opa-testament.

De primaire doelstelling van een goede successieplanning is gemoedsrust. Als U er niet meer bent, moet uw vermogen terecht komen bij wie en hoe U het wilt.

Het testament is een individuele wilsbeschikking. Daarin kan vrijwel alles wat U belangrijk vindt voor na uw overlijden worden geregeld. Dus ook uw begrafenis.

Vermogensrechterlijke beschikking in een testament gelden pas na het overlijden. Tijdens het leven blijft U dus vrij eigenaar van alles waarover U testamentair beschikt. Dat is een wezenlijk verschil met een schenking, waarbij U wel onherroepelijk verarmt.

Vaak gaat men ervan uit dat een testament fiscaal oninteressant is, omdat er hoe dan ook successierechten verschuldigd zijn. Dit is niet noodzakelijk zo; ook met een testament kunt U een fiscale optimalisering tot stand brengen.

Wij gaan nu drie clausules bespreken die grotendeels om fiscale overwegingen in een testament kunnen worden opgenomen:

1) Restlegaat

Het restlegaat of "de residuo-legaat" is een nuttig beding voor wie de activa binnen de bloedlijn recht naar beneden wil laten vererven.

Het restlegaat is een clausule in het testament waarbij bepaalde welomschreven goederen aan een persoon worden nagelaten, en waarbij tegelijkertijd wordt voorzien dat de nagelaten goederen die na het overlijden van de begunstigde van het legaat nog in zijn vermogen zijn gebleven naar een tweede begunstigde gaan, die alvast wordt aangeduid.

De residuo legaten hebben vooral een burgerlijk doel maar het fiscaal aspect kan ook van belang zijn.

a) de erflater heeft een gehuwde zoon welke zelf twee kinderen heeft. Hij wil dat zijn nalatenschap binnen de bloedlijn blijft en geen zijsprong kan maken naar de schoondochter of haar familie. Als hij gewoon zijn nalatenschap vermaakt aan zijn zoon, worden deze activa opgenomen in het vermogen van de zoon. Wanneer op zijn beurt de zoon komt te overlijden, maken de goederen uit de nalatenschap van zijn vader deel uit van zijn vermogen. De erfrechterlijke reserve van de echtgenote van de

zoon kan dan ook betrekking hebben op de goederen uit de nalatenschap van de vader. (zij kan het vruchtgebruik omzetten in kapitaal)

Op grond van het restlegaat wordt nu wat de zoon van zijn vader erft, bezwaard met het beding dat wat overblijft na het overlijden van de zoon (de bezwaarde) toekomt aan diens kinderen (de verwachters). De zoon kan vrijelijk beschikken over de geërfde goederen; hij kan ze echter vervreemden onder bezwarende titel, maar hij kan ze niet wegschenken of er een testament over maken.

Op die manier komt het vermogen van de grootvader (wat nog overblijft) terecht bij de kleinkinderen

b) een kinderloos echtpaar, Hubert en Marie. Hubert wenst zijn echtgenote te beschermen indien hij voor haar komt te overlijden. Hij zou haar al zijn bezittingen willen nalaten, maar bij het overlijden van Marie zouden die bezittingen die hij haar heeft nagelaten terug naar zijn eigen familie moeten terugkeren. (bv. zijn broers en zusters) Marie kan dus haar levenlang genieten van de goederen van haar overleden man (zelfs verkopen en opleven) maar wat na haar overlijden overblijft keert terug naar de familie van haar echtgenoot Hubert. Een testament met restlegaat is de oplossing.

c) een ander voorbeeld. Jan en Martine hebben twee kinderen waarvan er een zwaar mentaal gehandicapt is. Ze weten dat het niet mogelijk is om hun kind volledig te onterven, hoewel zijn behoeften beperkt zijn. Alles wat het kind zal vererven van zijn ouders zal bij zijn overlijden toekomen aan zijn broer of zus maar dan successierechten tussen 20 tot 65%.

In dit geval is het burgerlijk aspect niet het eerste doel van het restlegaat (zonder legaat zouden de bezittingen van het gehandicapte kind toch naar de broer of zus gaan.) Hier is het fiscaal aspect van belang. Het wetboek van successierechten stelt immers dat de successierechten verschuldigd na het overlijden van de eerste begunstigde (gehandicapt kind) worden berekend volgens de tarief tussen de testator (ouders) en de tweede begunstigde (het ander kind).

Beperkingen

Het is van belang dat de goederen die werden nagelaten zich op het moment van overlijden van de eerste begunstigde nog in zijn vermogen terug te vinden is.

Heeft de eerste begunstigde de verkregen goederen vervreemd of geconsumeerd dan heeft het restlegaat geen effect.

De eerste begunstigde kan niet worden belet om de ontvangen erfenis bij leven te verkopen, kosteloos weggeven of schenken kan niet.

In ons voorbeeld met het zwaar mentaal gehandicapt kind zal dit wel mogelijk zijn; daarentegen bij ons voorbeeld van Hubert en Marie, kan het tegenvallen.

2) Ik-Opa-Testament

Bij een ik-opa-testament (en uiteraard ook bij ik-oma-testament) stelt opa zijn kinderen aan als algemene legataris onder last om op hun beurt een bepaald bedrag aan hun kinderen (de kleinkinderen) schuldig te erkennen. Zo wordt de nalatenschap van opa of oma verdeeld onder meerdere erfgenamen, waardoor de progressiviteit van de erfenistarieven wordt doorbroken.

Deze bijzondere vorm van “generation skipping” waarbij een generatie wordt overgeslagen en dus een extra erfrechtelijke verkrijging wordt vermeden geeft geen aanleiding tot een toeslag op de toepasselijke tarieven in rechte lijn.

Een aandachtspunt bij deze vorm van testamentaire planning is de erfrechtelijke reserve van de kinderen. De kinderen kunnen hun recht op inkorting laten gelden. Maar dit is geen automatisme, zodat de kinderen in een optimale familiale verstandhouding het vermogen van de grootouders rechtstreeks naar de kleinkinderen kunnen laten doorvloeien tegen het tarief in rechte lijn.

We nemen het voorbeeld van een weduwe, Oma Marie met fiscale woonplaats in het Vlaamse gewest. Ze heeft drie kinderen, die elk op hun beurt drie kinderen hebben. Het vermogen van Marie is 900.000,00 euro.

Onderneemt zij niets dat erven haar drie kinderen elk 300.000,00 euro; daarop betalen zij elk 33.000,00 euro of een totaal van 99.000,00 euro.

Marie beslist in haar testament om aan elke staak van de familie 300.000,00 euro te legateren, waarbij aan elk van de kleinkinderen 100.000,00 euro toekomt. daarop betalen elk van de negen kleinkinderen 6.000,00 euro aan successierechten of in totaal 54.000,00 euro. Een besparing van 45.000,00 euro.

Uiteraard moeten de drie kinderen van Marie daarmee akkoord gaan.

3) Duolegaat

Bij een duolegaat wordt aan een bepaalde erfgenaam de last opgelegd om de successierechten te betalen die verschuldigd zijn door andere legatarissen. Die verkrijgen hun legaat vrij van successierechten.

Een bekende toepassing van het duolegaat is de situatie waarbij een suikertante (of -oom) als enige erfgenamen enkele neven en nichten heeft en ze bij testament wenst te begiftigen. Daarop zijn tot 65% erfenisrechten verschuldigd.

Dat is natuurlijk pijnlijk, vooral omdat suikertantes meestal niets voelen voor een schenking onder levenden à 7%.

Om de fiscale aderlating enigszins te milderen kan de suikertante overwegen haar vermogen grotendeels te vermaken aan een caritatieve instelling die van het verlaagde successietarief van 8,8% kan genieten, onder last om de successierechten van de neven voor haar rekening te nemen. Bovendien blijft de suikertante tot haar overlijden beschikken over haar vermogen. Dat zal haar gemoedsrust ten goede komen, net als het idee dat een goed doel ook een graantje meepikt.

Een voorbeeld: tante Elodie heeft een vermogen van 500.000,00 euro. Het grootste deel, 400.000,00 euro, wil zij aan een vzw vermaken en 100.000,00 euro aan een nicht.

a) testament zonder de clause “legaat vrij van successierechten”.

- vzw betaalt 8,8% op 400.000,00 euro =	35.200,00 euro
netto over:	364.800,00 euro
- nicht betaalt 45% op eerste schijf van 75.000,00 euro =	33.750,00€
en 55% op schijf van 25.000,00 euro =	13.750,00€
totaal =	47.500,00€
netto over:	52.500,00 euro

b) testament met clause “legaat vrij van successierechten”.

tante Elodie legateer nu 440.000,00 euro aan de vzw en aan haar nicht 60.000,00 euro, vrij van erfenisrechten.

- vzw betaalt 8,8% op 440.000,00 euro = 38.720,00 euro
maar betaalt ook de erfenisrechten op het legaat aan de nicht
of in totaal 27.000,00 euro (60.000,00€ à 45%)
netto over: 374.280,00 euro (10.000,00€ meer)
- nicht betaalt geen erfenis en ontvang netto 60.000,00 euro (7.500,00€ meer)

7. Testament en onterving:

Onder bepaalde omstandigheden is het niet uitgesloten om ouders of echtgenoot volledig te onterven. De sterkste bescherming genieten de kinderen. Maar zelfs daar kunt U een bijna complete onterving organiseren.

Gust is een tachtigjarige weduwnaar zonder kinderen. Zijn enige bloedverwanten nog in leven zijn de kinderen van zijn overleden broer en zijn zuster die al vijftig jaar in een klooster verblijft. Geen van hen heeft de jongste jaren nog contact gehad met Gust, laat staan dat iemand hem is komen bezoeken in het rusthuis.

Als de man geen testament maakt, zal bij zijn overlijden worden bepaald wie wat krijgt van zijn vermogen volgens de wettelijke regels. Zijn twee neven elk een vierde en de kloosterzuster (haar kloosterorde) zal de andere helft van het vermogen erven.

Gust vindt dit geen aantrekkelijk vooruitzicht. Hij zou liever zijn vermogen schenken aan de KU Leuven ter ondersteuning van het wetenschappelijk onderzoek naar hartziekten.

Dit kan. De genoemde bloedverwanten kunnen volledig en zonder voorbehoud worden onterfd via een testament.

Onterving van ouders

Gust laat na een weduwe Marie en twee kinderen An en Jan.

Als hij niets regelt, krijgen de kinderen de naakte eigendom en zijn echtgenote het vruchtgebruik op geheel de nalatenschap.

In een testament kan hij een stuk (het beschikbaar deel) aan iemand anders geven . De beschikkingsdaad wordt sterk aan banden gelegd ten behoeve van de kinderen en de echtgenote. Zij hebben recht op een voorbehouden deel van het vermogen, de zogenaamde reserve.

De reserve van de kinderen varieert volgens hun aantal, de helft voor één kind, twee/derde voor twee kinderen, drie/vierde voor drie of meer kinderen.

De echtgenote van Gust geniet een dubbel beschermd erfdeel: kwantitatief (vruchtgebruik op de helft) en kwalitatief (vruchtgebruik op gezinswoning en huisraad)

De ouders en grootouders van Gust genieten een reserve als Gust geen kinderen nalaat. Dat bedraagt een vierde voor elke lijn.

Gust kan zijn ouders en grootouders volledig onterven, maar alleen ten gunste van zijn echtgenote. De ouders kunnen hun reserve niet laten gelden voor giften of een testament in haar voordeel.

Volledige onterving van echtgenoot.

Uitzonderlijk kan de echtgenoot of echtgenote volledig worden onterfd, als aan drie strikte voorwaarden is voldaan:

1. er moet een ontervend testament worden gemaakt
2. de echtgenoten leven meer dan zes maand gescheiden op de dag van het overlijden
3. bij gerechtelijke akte (Vrederechter) werd een afzonderlijke verblijf gevorderd en de echtgenoten zijn na die akte niet meer opnieuw gaan samenwonen.

Als aan deze vereisten is voldaan, dan heeft de onterving van rechtswege effect.

Onterving van echtgenoot van erfgenaam

Tenslotte is er het restlegaat waar we er reeds over hadden.

Het effect van dit beding is dat de onvervreemde en onverteerde goederen die van het geërfde overblijven vallen niet in de nalatenschap maar gaan direct naar de verwachters.

Het gevolg is dat de echtgenoot of echtgenote van de overledene ten aanzien van deze goederen volledig wordt onterfd. Zij kan geen enkel recht laten gelden, zelf niet haar reserve.

8. Slot – Conclusie:

Planning via een testament is vanuit fiscaal oogpunt niet ideaal. Optimalisatie is mogelijk, maar in tegenstelling tot een planning via een schenking kunnen de successierechten niet geheel worden uitgeschakeld.

Daartegenover staat dat de toekomstige erflater alle vrijheid behoudt. Hij kleedt zich niet af voor het slapengaan. Voor de gemoedsrust mag dit voordeel niet worden onderschat. Vergeet bovendien niet dat in het testament ook belangrijke, niet vermogensrechtelijke aspecten kunnen worden geregeld.

Kortom, een degelijke successieplanning kan niet zonder een goed testament.

Zwevegem, 29 maart 2006

Lietaer Jozef
Notarieel medewerker